Digital Literacy : ความฉลาดทางดิจิทัล (Digital Intelligence)

โดย นางสาวเพ็ญนภา ศิลาคำ
นักวิชาการแผนที่ภาพถ่ายปฏิบัติการ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบและการปฏิบัติตนในโลกดิจิทัลอย่างถูกต้อง
๒. เพื่อสร้างทักษะการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลและการจัดการความปลอดภัยทางไซเบอร์

สรุปเนื้อหา

โลกดิจิทัล (Digital World) หมายถึง โลกเสมือนที่ถูกสร้างขึ้นควบคู่กับโลกแห่งความเป็นจริง โดยมีองค์ประกอบทั้งพื้นที่ ผู้คน และทรัพยากรที่สามารถจำลองกิจกรรมต่าง ๆ ได้ผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โลกดิจิทัลจึงเป็นพื้นที่สำคัญที่ผู้คนสามารถติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูล และดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างไร้ข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ สามารถพิจารณาข้อแตกต่างระหว่างโลกแห่งความเป็นจริงและโลกดิจิทัลได้ดัง ภาพที่ ๑

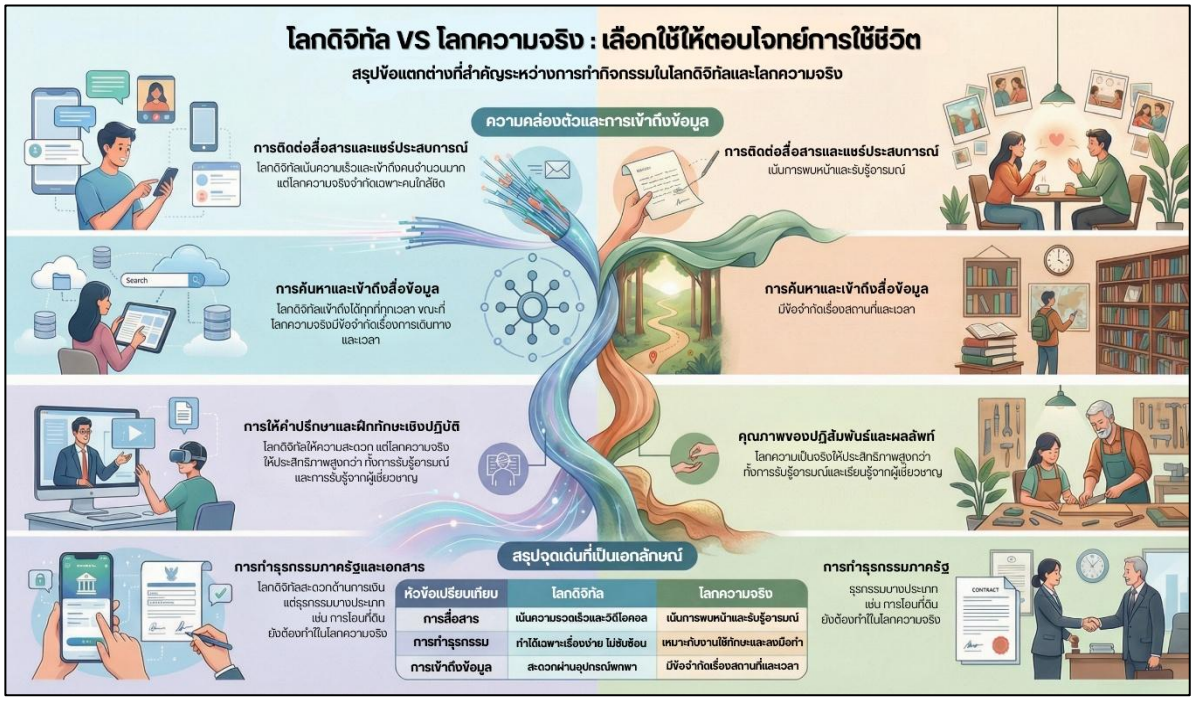

ภาพที่ ๑ ข้อแตกต่างที่สำคัญระหว่างโลกดิจิทัลและโลกความจริง
ที่มา : สถาบันพัฒนาบุคลากรภาครัฐด้านดิจิทัล สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน)

อัตลักษณ์ดิจิทัล (Digital Identity) หมายถึง ข้อมูลที่ใช้ระบุและสะท้อนตัวตนของบุคคลในโลกออนไลน์ ซึ่งช่วยให้สามารถเข้าถึงบริการต่างๆ ได้อย่างสะดวกและปลอดภัย อีกทั้งยังสะท้อนความสัมพันธ์ ปฏิสัมพันธ์ และภาพลักษณ์ที่บุคคลสื่อสารออกไปสู่สังคมดิจิทัล การสร้างอัตลักษณ์ดิจิทัลที่ดีจึงเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากส่งผลต่อความน่าเชื่อถือและภาพลักษณ์ในระยะยาว

ความเป็นส่วนตัวในโลกดิจิทัล (Digital Privacy) หมายถึง สิทธิของบุคคลในการควบคุมและบริหารจัดการข้อมูลส่วนบุคคล รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อป้องกันไม่ให้ข้อมูลสำคัญถูกนำไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต ข้อมูลส่วนบุคคลสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๑. Personal Information ข้อมูลที่สามารถเปิดเผยได้ เช่น ชื่อ อายุ และความสนใจ เป็นต้น

๒. Private Information ข้อมูลที่ไม่ควรเปิดเผย เช่น เลขบัตรประชาชน เลขบัญชีธนาคาร ที่อยู่ และหมายเลขโทรศัพท์ เป็นต้น

การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวข้องกับกฎหมายสำคัญ เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.๒๕๖๒ และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม (Digital Use) หมายถึง การกำกับควบคุมการใช้งานเทคโนโลยีให้อยู่ในระดับที่สมดุล เพื่อลดผลกระทบต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิต โดยครอบคลุมการบริหารเวลา การเลือกรับสื่อ และการรักษาความสัมพันธ์ทางสังคม ทักษะดังกล่าวช่วยส่งเสริมให้เกิดการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติ และเกิดประโยชน์สูงสุด

การจัดการความปลอดภัยในโลกดิจิทัล (Digital Security) เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยป้องกันความเสียหายต่อข้อมูลและระบบเครือข่าย โดยครอบคลุมทั้งการป้องกันการล่วงละเมิดทางไซเบอร์ เช่น การกลั่นแกล้งหรือคุกคามออนไลน์ และการป้องกันภัยคุกคามทางไซเบอร์ที่อาจเกิดจากการตั้งรหัสผ่านที่ไม่รัดกุม หรือความประมาทในการใช้งาน โดยการจัดการความปลอดภัยในโลกดิจิทัล ประกอบด้วย

๑. การล่วงละเมิดทางไซเบอร์ (Cyber Abuse) คือ การแสดงพฤติกรรมที่เป็นอันตราย สร้างความรำคาญ หรือสร้างความเสียหายให้กับผู้อื่นบนเครือข่ายออนไลน์ต่างๆ ดังภาพที่ ๒

ภาพที่ ๒ การล่วงละเมิดทางไซเบอร์ (Cyber Abuse)

ที่มา : สถาบันพัฒนาบุคลากรภาครัฐด้านดิจิทัล สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน)

๒. ภัยคุกคามทางไซเบอร์ (Cyber Threat) คือ การกระทำหรือการดำเนินการใด ๆ ผ่านการใช้ระบบสารสนเทศหรือเครือข่ายที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อระบบข้อมูลเครือข่ายหรือข้อมูลภายใน สาเหตุของภัยคุกคามทางไซเบอร์ ได้แก่ การตั้งพาสเวิร์ดที่ง่ายเกินไป โปรแกรมรักษาความปลอดภัยไม่ทำงาน และความประมาท ภัยคุกคามทางไซเบอร์แบ่งออกเป็น ๖ ประเภท ดังภาพที่ ๓

ภาพที่ ๓ ภัยคุกคามทางไซเบอร์ (Cyber Threat)

ที่มา : สถาบันพัฒนาบุคลากรภาครัฐด้านดิจิทัล สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน)

การรู้เท่าทันดิจิทัล (Digital Literacy) หมายถึง ทักษะที่ช่วยให้บุคคลสามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปลอดภัย และมีความรับผิดชอบ รวมถึงสามารถวิเคราะห์ ประเมิน และสร้างเนื้อหาได้อย่างเหมาะสม โดยแหล่งข้อมูลดิจิทัล สามารถแบ่งออกเป็น ๓ รูปแบบ ดังนี้

๑. แบ่งตามแหล่งที่เผยแพร่ข้อมูล ได้แก่ การสร้างหรือผลิตข้อมูลโดยเจ้าของแหล่งข้อมูลหรือชุมชนผู้ใช้งาน

๒. แบ่งตามสิทธิการเข้าถึงข้อมูล ได้แก่ การเข้าถึงได้อย่างเสรี และการจำกัดการเข้าถึง

๓. แบ่งตามประเภทของข้อมูล ได้แก่ แหล่งข้อมูลเพื่อการศึกษาเรียนรู้ เพื่อความบันเทิง ด้านสุขภาพ ด้านธุรกรรม และด้านเศรษฐศาสตร์

โดยข้อมูลที่มีคุณภาพควรมีความทันสมัย ถูกต้อง มีแหล่งอ้างอิง และระบุผู้เขียนอย่างชัดเจน สำหรับเนื้อหาดิจิทัลมีหลายประเภท เช่น ด้านสุขภาพ ภาครัฐ ความบันเทิง การตลาด การศึกษา และข่าวสาร ซึ่งถูกนำเสนอผ่านสื่อดิจิทัลในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ ข้อความ รูปภาพ เสียง วิดีโอ และกราฟิก

ร่องรอยดิจิทัล (Digital Footprint) หมายถึง ข้อมูลที่เกิดจากการใช้งานอินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยี ซึ่งสะท้อนพฤติกรรม ความสนใจ และตัวตนของบุคคล ร่องรอยดิจิทัลอาจเป็นทั้งเชิงบวก เช่น การสื่อสารอย่างสุภาพและสร้างสรรค์ หรือเชิงลบ เช่น การแสดงความคิดเห็นที่ไม่เหมาะสม โดยมีวิธีในการรับมือกับความเสียหายจากร่องรอยดิจิทัล ได้ดังภาพที่ ๔ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑. ร่องรอยที่ตั้งใจสร้าง (Active Digital Footprints) ข้อมูลที่เราจงใจเปิดเผยหรือบันทึกลงในโลกออนไลน์ด้วยตัวเอง โดยที่เรารับรู้และเจตนาให้ข้อมูลนั้นปรากฏอยู่ เช่น การสื่อสาร ข้อมูลส่วนตัว การระบุตำแหน่ง และการแสดงออกบนโซเชียลมีเดีย เป็นต้น

๒. ร่องรอยที่ไม่ตั้งใจสร้าง (Passive Digital Footprints) ข้อมูลที่ถูกบันทึกไว้โดยอัตโนมัติจากการใช้งานอินเทอร์เน็ต โดยที่ผู้ใช้อาจไม่ได้สังเกตหรือตั้งใจจะทิ้งร่องรอยนั้นไว้ เช่น หมายเลขไอพี (IP Address) ที่ระบุตัวตนของเครื่องคอมพิวเตอร์ หรือมือถือ ประวัติการใช้งาน พฤติกรรมการบริโภค และการติดตามตำแหน่งแบบเงียบ

ภาพที่ ๔ วิธีรับมือกับร่องรอยดิจิทัล (Digital Footprint)
ที่มา : สถาบันพัฒนาบุคลากรภาครัฐด้านดิจิทัล สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน)

การปรับตัวในยุคดิจิทัล (Digital Disruption) คือ การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่จากเทคโนโลยีที่เข้ามาเขย่าโมเดลธุรกิจเดิมให้ใช้ไม่ได้ผลอีกต่อไป กลายเป็นทั้งแรงกดดันให้ต้องปรับตัวและเป็นโอกาสทองในการสร้างความได้เปรียบผ่านนวัตกรรมที่ล้ำสมัยกว่าเดิม หัวใจสำคัญ คือการตอบสนองความคาดหวังของลูกค้าที่สูงขึ้นด้วยความรวดเร็วและช่องทางออนไลน์ที่ครอบคลุม หากธุรกิจใดนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะสามารถก้าวขึ้นเป็นผู้นำตลาดได้อย่างก้าวกระโดด

ความฉลาดทางดิจิทัลเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัย โดยครอบคลุมตั้งแต่การสร้างอัตลักษณ์ดิจิทัลที่ดีเพื่อความน่าเชื่อถือ การตระหนักถึงความเป็นส่วนตัว โดยแยกแยะข้อมูลที่เปิดเผยได้และข้อมูลส่วนตัวที่ไม่ควรเปิดเผย ไปจนถึงการรู้เท่าทันภัยคุกคามและการล่วงละเมิดทางไซเบอร์ในรูปแบบต่างๆ รวมถึงลดความเสี่ยงด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประโยชน์ต่อตนเอง

๑. มีความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างถูกต้องและปลอดภัย
๒. สามารถปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลและลดความเสี่ยงจากภัยคุกคามทางไซเบอร์
๓. เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและการใช้ชีวิตประจำวัน
๔. มีความตระหนักรู้และรับผิดชอบต่อการใช้สื่อและเทคโนโลยีดิจิทัลมากขึ้น

ประโยชน์ต่อองค์กร

๑. ช่วยให้องค์กรใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างถูกต้องและปลอดภัย
๒. ลดความเสี่ยงจากการรั่วไหลของข้อมูลและภัยคุกคามทางไซเบอร์
๓. เพิ่มประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน เสริมสร้างความน่าเชื่อถือและภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร
๔. ส่งเสริมการปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบ เป็นระบบ สนับสนุนการปฏิบัติตามนโยบายและมาตรฐานด้านความปลอดภัยข้อมูล

ประโยชน์ต่อสาธารณะ

๑. ทำให้ประชาชนได้รับบริการที่ปลอดภัยและเชื่อถือได้มากขึ้น
๒. ลดความเสี่ยงจากการรั่วไหลของข้อมูลส่วนบุคคล
๓. ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย
๔. เพิ่มความโปร่งใสและยกระดับคุณภาพการให้บริการสาธารณะ

แหล่งที่มา

หลักสูตร : Digital Literacy : ความฉลาดทางดิจิทัล Digital Intelligence
บรรยายโดย : อาจารย์สุมนฑ์ จิรพัฒนพร หัวหน้ากลุ่มงานวิชาการคอมพิวเตอร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
สถาบัน: สถาบันพัฒนาบุคลากรภาครัฐด้านดิจิทัลสำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน)
รูปแบบหลักสูตร : การเรียนออนไลน์ (E-Learning)
ช่วงเวลาการฝึกอบรม : กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙